

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Primu[m] capitulum tractat de mechia [e]t luxuria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

non est natus filius vsq; ad die monz
sue. Et. iij. Reg. ij. cu descendere bel
seus p viam. pueri parui egressi sunt
o ciuitate. z illu debat ei dicetes. Ascē
de calue. ascēde calue. Egressiq; sunt
duo vsi de saltu z lacerauerūt ex eis
quadraginta duos pueros. Luc. xvj.
postq; xps pdicauit. Nemo pot duo
bus dnīs seruire. nō potētis deo serui
re. z māone. Sequit. Adiebāt autē
hec oia pharisei qui erant anari z ve
ridebāt eum. Et ait illis Iesus. Vos
estis qui iustificatis vos corā hoibus
deus autē nouit corda v̄ra. Pñ Act.
ij. discipulis deuotissime sp̄m sc̄m ac
cipiētib; alij eos irridebant. dicetes.
Quia musto pleni sunt. ideo sp̄s sc̄o
Gecci manētes caruerūt. Quo ad rer
tium dubiū. vtz ridere sit pctm. Rñ.
fm Alex. de hal. parte. ij. Quidā ē ri
sus qui causat ex locūditate sp̄iali. et
iste non est pctm. h̄ est meritorius vel
effectus meritorie cōplacētie. Est em̄
fructus sp̄s de q; ap̄s ad Gall. v. lo
quit vbi numerat etiam gaudū. beni
gnitatē. z alia. Et Phil. iij. Gaudete
in dño sp̄ sterū dico gaudete. De q; ri
su etiā dicit de mlere font. Prouerb.
.xxxj. Ridebit in die nouissimo. Dic
risus nō est cū cachinno. Pñ beatus
Benedictus tertiu graduz hūilitatis
ponit non esse p̄mptū ad risum. Sic
etiā modestus risus in eutrapella me
ritorie fieret. Pñ Alber. sup. Luc. vj.
De vobis q; rideris dicit. Bonus hō
non cachinnis. h̄ moderate vtz ridet.
Et Seneca. Scito q; verū gaudū se
nera res ē. fm illud Eccj. xxj. Fatu
in risu exaltat vocē suā. sapiēs autē vtz
tacite ridebit. Scōs ē q; causat ex mā
suetudine nature. z ē passiois hūane
pp̄ effect; z pot fieri sine pctō z me
rito. vt in dormientib;. In pueris. z in
quibusdā tē subito vt rō puenire ne
queat. sic alse q; daz passioēs. Tertio ē

q; puenit ex cordis lascīnia seu ex ioz
dinata delectatōe. z si tūc hō delectat
in creatura ppter se. z ibi pstituit vlti
mus finis hōis. sic dictū fuit supra p
cepto pmo. c. v. b. tūc est mortal e pec
cati. Sitr si morose delectatōis con
sensum h̄z in actū pcti mortalis. vt of
cet in penult. pcepto. Sitr si cōpla
cet deliberatē i cogitatioib;. v̄bis vel
opib;. q; alia sunt mortalia pctā. De
isto risu dicit xps Luc. vj. De vob q;
nunc rideris. q; flebitis. De aut dicit
pctm mortale. Si aut ex surreptionē
q; rideret. vt sine p̄sensu in mortale h̄
tm ex qdā leuitate animi. v̄entale fieri
posset. Sic Sara Gen. xvij. De po
ri risu q; ē pctm mortale sup illo Luc.
.vj. De vobis q; nūc rideris. dicit ex
posito res cōter. Qui rideris scz p in
eptā leticiā ad pctm mortale delinātē
fm illud Prouerb. ij. Qui letant cū
malefecerit. z exultāt in reb; pessimis
Ordine g; p̄trario faciam; mō lugēdo
vt p̄solemur. Nā in malis Prouerb.
.xiiij. risus dolore miscebitur. z extre
ma gaudij luctus occupat. h̄ in deto
tis Matth. v. Beati q; fletis qm ride
bitis. Et p̄. ait. Euntes lbāt z flebant
mistrētes semina sua. Veniētes autē
veniēt cū exul. zc. Luc. xxiij. Nonne
sic opomūt pari xpm et ira intrare in
gloriam suam. Amen.

Sequit. vj. pceptum. Capitulu. I.

De sexto

N pcepto occurrit dicendū
in q; dī. Nō mechaberis.
Mechā autē pp̄le dī ad
ulterū viri. Adulterū vō ē ois ioz
dinat; p̄cubit; marē z femie. q; p̄uga
lis thoms violat. In h̄ q; sexto māda
to dn̄s volēs p̄hibere oēm iordinatū
p̄cubitū. nō dixit ḡnāliter. Nō adu
lterabis h̄ sp̄alit. Nō mechaberis. Est. n.
pp̄e mechā adulterū viri. Nō dō. p̄o
q; 2

sunt propter dno. Primum ad significandum
quod adulterium viri aut alter eius illicitum
cōcubitus est primo et principaliter prohibetur
tamquam illud quod de se est maius peccatum quam mu-
lieris adulterium vel fornicatio. Vir enim
secundum Augustinum de adulterinis coniugiis est for-
tior ad resistendum concupiscentie huius ratione ma-
iore. et mulier est sibi ad regendum commissa.
Idcirco peccat directe et per se contra fornicatio-
nem quod mulier licet utrumque sit mortale vi-
delicet viri et femine fornicatio. Vir autem
non est directe et per se. quia per accessum illicitum
mulieris fornicatio et maxime adulterium
sit maior propter ea que nata sunt ex ea sequitur
plurimum occisio. impedimento proceptum. exhe-
redatio filiorum legitimorum. generis legitimi-
tatis. procuratio abortuum. et cetera hu-
iusmodi. propter que in maledictione relinquitur
memoria eius. et dedecus illi non debetur
Ecclesiasticus. xxiiij. Secundo dicitur in spirituali. Non
mechaberis ad excludendum humanam pu-
eritatis opinionem que viri non nunquam pu-
tant non indecens vel turpe si fornicentur
immo de incōtinētia gloriantur. et per opposi-
tum mulierem velut infamem persequuntur
Secundum Augustinum. de decem chordis dicitur. Ad
hoc dilapsa est humana pueritas ut vir
habeat que victus est a libidine et non ha-
beat pro viro qui est libidinis victor.
Hoc est mandatum non mechaberis secundum
Augustinum. **Exo. xx.** prohibet etiam omne illicitum
cōcubitus et etiam omnem genitalium membro-
rum. siue fiat per cubitum siue sine cubi-
tu. siue illicitum et inordinatum. siue etiam
innaturalis usus. vel contactus que sit ad
purificationem libidinis. et causa experientia
venereę delectationis. De hoc etiam
luxurie vitio tria principaliter sunt vi-
denda. Primum est detestabile illud vitium
sit. Secundo de remediis contra luxuriam
Tertio de falsis excusationibus quorum
dam dicentium se non posse continere.
Primum ad primum notandum quod hoc
vitium in se est abominabile propter quinque
Est enim nocivum quadruplimum. et est propter tri-

plures eius effectus miserabile. Ab-
ominabile est primo. quia est anxiosum et
penitentiam inducens. Plerumque. Appetit
fornicationis anxietas est. Societas vero pe-
nitentia. Unde predicta sunt anxietates
multe que dicitur spinas vocat. **Osee. ij.**
dicens. Septima via tua spinis. Spine
sunt vigiliae. timores expese. et sollicitu-
dines. Secundo est erubescibile vitium
Unde **Iob. xxiiij.** Oculi adulteri ob-
servat caliginem. Illud natura proclamatur
Et **Seneca** contra Platonem. que canis
dicitur. ut **Augustinus** dicit in de civitate dei. Tertio
est fetidum. Unde **Iob. p.** Summa
copulerunt in stercore suis. Unde
secundum **Gregorium**. Stercus luxuria et concupiscentie
scire est mortale. Nam etiam ad famam dicit
Enil. de vitiis viri spirituales fetores habent
periculose interdum sentiunt. ut scholaris que pre-
sentia scortis in sua domo sentiebat per fe-
tores. Et archidiaconus quidam in sermo
sentiebat quando fornicatus fuerat.
Quarto est fetidum seu maculosum. Unde
super illud. **1. Cor. vj.** Domine peccatum quodcumque
que fecerit homo extra corpus est. qui autem
fornicatur in corpore suo peccat dicitur glo.
Cetera peccata tamen animam maculant. forni-
catio non tamen animam. Et etiam corpus con-
taminat. Et **Seneca** in voluptate ni-
hil est magnificum nisi quod naturam deo
primam doceat. quia membris vitium ac tur-
pium ministerio vebemens delectatio
exitum sedat. Quinto est infame. Unde
Ecclesiasticus. xlvij. Inclinaisti femora tua mu-
lieribus. et postea maculam dedisti in glo-
ria tua. Est igitur luxuriosus tamquam quasi quidam
Infernus habes ignem concupiscentie. fetorem
Inmundicie. et verimem perniciem. **Secundo**
luxuria est quinque generibus nociva
vel displicibilis. Primo deo. cuius tem-
plum violatur et polluit. Unde. **1. Cor.**
ij. r. vj. Descendit quia templum dei estis
vos. et spiritus domini habitat in vo-
bis. si quis autem templum dei violaverit
disperdet illum deus. Et **Isaias.** Emptum est

Preceptum VI

Capitulum I

preco magno. glorificatez portate pe
un in corpore. Sup quo ultimo vbo
dicit glo. Si no parcis tibi ppter te. vl
parce tibi ppter deuz. q sibi fecit te do
ma. Secdo displicet angelis oibus. qz
ho relicta spuali natura. ptem iumen
tinā sociat sibi z eidez se copulat. Vñ
in vitas patrū. Angelus ad aspectū for
nicatoris nares obturavit. nō aut ad
fetoze cadaveris. Displicet aut valde
ppio angelo. Quia fm ps. Angelis
suis ds mādavit de te. vt custodiāt te
Nultū em displiceret iuneni cui tra
didisset in custodia rex filiam suam si
custodis negligētia violaretur. Dicit
ergo Bern. In quonīs angulo. i quo
uis diversorio reuerētā exhibe ange
lo tuo. z ne andeas illo pūte qd me vi
dēte nō auderes. Tertio luxuria in
iurial multū pūto. quia rapit ei nō
sua s seipm. Iō Prouer. vi. Nō grā
dis ē culpa cū qs furat fuerit. Furat
em vt esurientē impleat aiām. dephē
sus quoqz reddet septuplū. Qui aut
adulter ē ppter cordis inopā pder an
mā suā. Inops em ē adulter corde. qz
insipēs carēs dei sapia. Inops etiam
qz nullū fidē seruat alteri. vt pz in Da
uid. ii. Regl. xij. q fidelē militē pcura
uit occidi factū adulter. Quarto nocz
luxuria ppio subiecto in rebz. vt patz
Luc. xv. in filio pdigo. qz consūpsit lu
xuria oēm substantiā suā. Nocet i cor
pore. qz senescere facit. vitā adimit. vt
res enervat. Iō interdū etiā mlti p
vni luxuriā interficiunt. vt pz de Si
chen filio Emoz. Gen. xxxij. Nocet
etiā in fama. Vñ Gen. penult. Au
ben ppter luxurias. p Jacob puar est
pūmogenitura. Ruben inquit pmo
genitus me. Et post. Prior i donis.
malo: in impio. supple eē debueras.
h sequit. Nō crescas. Quito luxuria
est displicibilis. qz valde placet diabo
lo. vt pz in demonibus incubis z lux

ubis. Vñ Job. xl. legst behemoth in
locis humidis dormire. Naz in luxu
rie pctō demon semp binos hōies lu
crat. z emit pūssimo pūto fede z mo
mētāne delectatōis. Tertio luxuria
est abominabilis ppter irsplices ef
fectus. Primus est. qz luxuria ē multū
efficax ad captedū hōiem. Vñ Nūe
ri. xxiij. Balaam eā elegit ad vincēdū
israel quē alio vincere nequū. Sapien
tissimos cecavit. vt Salomonē Da
uid. Fortissimos delectit vt Samsonē
Scōns ē. qz luxuria est potēs ad reti
nendum in malo. Vñ Prouer. xxiij.
Fovea profunda os aliene cui tratus
est dñs incidet in eaz. Qui em h vicio
laborat. vix pōt capere ea q dei sunt. j.
Cox. ij. Animalis hō nō capit ea que
sunt dei. Et Daniel. xliij. in sensibus de
quibz dicit. Declinaverūt oculos su
os vt nō viderēt celū. nec recordarenē
iudicioz iustozū. Vnder quis prozem
duxit. non se excusavit. cū alij se excu
sarēt deventēdo ad conuultū. vt patet
Luc. xliij. Tertius effectus ē q duris
sime seruituti subijcit. Animā em no
bilissimā facit seruire corpori z ei rur
pūssimo mēbro totū corpus sine ho
minē facit fūre mulieri. Vñ Tullio
Ego nullū liberū dico cui mulier im
perat. leges imponit. vocat. veniendū
est. abijcit. abeundū est. hūc ergo non
mō seruū. s nequissimū seruū in dico
Malicia etiā h vicij pz ex septē fili
abus. quas enumerat Gregoz. xxxj.
moral. q sunt cecitas mētis. incōside
ratio. pūptatio. amor sui. odiū dei. af
fectū pūntis seculi. horroz despario fu
turi. Quaz pūterates ostidit sanctus
Tho. ij. q. cluj. d. Quā inferiores po
tēte vehementē afficiūt ad obiecta su
pūis ē q superiores vires deord inēz im
pediunt in suis actibz. Perviciū autē
luxurie appetit inferior scz pūpūscq
bilis vestiantē incedit obiecto suo. f.

delectabili ppter vehementiā delectationis. et sic consequens est quod per luxurias maxime superiores vires deordinantur. scilicet ratio et voluntas. Sunt autem rationis quantum ad actus. Primus quidem simplex intelligentia qui comprehendit aliquem finem ut bonum. Et hic actus impeditur per luxuriam. secundum illud Danielis. xiiij. Spiritus deceptus te. et concupiscentia subvertit cor tuum. Et quantum ad hoc ponitur cecitas mentis. Secundus actus est consilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam impeditur per concupiscentiam luxurie. Et quantum ad hoc ponitur precipitatio que importat subtractionem consilii. Tertius est iudicium de agendis. Unde Danielis. xiiij. Senes auerterunt sensum suum. ut non recordarentur iudiciorum istorum. Et quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est preceptum rationis de agendis. quod etiam impeditur per luxurias. ne exequatur quod decreuit esse faciendum. Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus. quorum unus est appetitus finis. Et quantum ad hoc ponitur amor sui quantum ad delectationem quam inordinate appetit. Et per oppositum odium dei. In quantum deus prohibet delectationem concupiscentiam. Alius est autem appetitus eorum que sunt ad finem. et quantum ad hoc ponitur affectus peccati seculi. in quantum seculus in eo vult frui voluptate. Et per oppositum ponitur desperatio futuri seculi. quia dum nimis detinet carnalibus delectationibus. non curat pervenire ad spiritualia que eas fastidit. **Quo ad secundum principale notandum est. quod contra luxuriam septem sunt remedia. Nam cum luxuria sit ignis quidam. ollam seminalium vasorum calefaciens. oportet ut quis vel aquam frigidam in ignem projiciat. et ligna subtrahat. vel ollam ab igne moveat. Unde primum remedium est contra luxuriam ut ad aquam recurrat frigidam ad lram. se in frigidando. vel lachrymis se riget.**

IV **CCCCXXIIII**
vel aliquam aquam tribulationis sibi intendat. ut disciplinam bonam quis sibi det. vel flagellet se fortiter. vel capillis se trahat barbevel capitis. tribulationes inferni vel alterius saltem imaginat. Ideo Ecclesiastici. xj. Malicia vni horre obliuione facit luxurie multe. Sic in vitas patrum pater qui mulierem hospitium tentabatur eademela accesa omnes digitos combussit dicens. Si hunc ignem sufferre neque. quod sustineres infernale. Unde non mirum si quorundam aie domus luxurie ignis cremat. qui aquam tribulationis assumere tardat. Secundum remedium. ut tentat malum luxurie ut sunt cibi et potus noctui per abstinentiam subtrahat. Et sic deridendus foret qui diceret sibi displicere domum suam incinerari. qui accessit domum continue fasciculos flammigeros iijceret. sic qui luxuria ardet carnes vinum et cetera superflua non vitat. Nam secundum ligna sine exardescit ignis. et secundum virtutem hominis sic iracundia illius erit dicitur Ecclesiastici. xxvij. Tertium remedium ut quis se elonget ab igne luxurie visu. auditu. tactu et cohabitacione mulierum quantum valet. Quod iuberit apostolus. i. Cor. vij. dicens. Fugite fornicationem. Vbi Ambrosius. Cum alijs nepe vicijis potest expectari afflictus. hanc fugite ne appropinquetis. quia non potest aliter melius vincet. In cuius exemplum Ioseph fugiens pallium in manu mulieris relinquit Genes. xxxix. et saluabat aia eius. **Quartum remedium cum luxuria non sit quilibet ignis sed infernalis. oratione oportet. Et sic patietes hunc ignem qui infernalis dicitur. vel seti Anthonij. non recedunt de ecclesia sancti Anthonij nisi liberent. sic tales nisi iuuentur ab oratione non cessent. et adiutur deberet quis sancto gratias habere agere qui eum iuuat. Hoc remedium docet Sapientia. viij. Scilicet quod non possum aliter esse primum nisi deo det. et hoc ipsum erat sapientie seire cuius esset hunc donum. Ad hunc dicitur et de peccatis sum illud**

Specialiter aut virginitas virginum hinc
 sciendum est. hanc a vitiis stultis et indif-
 cretis cavendum. Quintum remedium
 est occupatio seu labor. Sunt enim tria
 in homine occupanda. videlicet mens
 principalissime. sensualitas. et corpus.
 ne otium habeant. alias per has tres par-
 tes velut per rimas temptatio intrat. **Primo**
de in vitas patrum. patres dixerunt occu-
 patum vno. oculos vobis pluribus demo-
 nibus temptari. **Et Berni.** Omnium tem-
 ptationum et malorum cogitationum senti-
 tia est iners otium. **Et Hiero. ad Rusticu-**
cu. Semp aliquid operis factio ut te dia-
 bolus inueniat occupatum. Mens enim
 occupanda est meditatione scripturarum.
Primo Hiero. ad Rusticu. Ama scriptu-
 rarum studia et carnis vitia non amabis
 Sensualitas aliquid tristabili castiganda
 est. ut in primo libro dicitur et ne lasciviat.
 Corpus etiam corporali labore grauan-
 dum est interdum. **Primo in vitas patrum.** Pa-
 ter cum esset arte figurarum nimis impu-
 gnaret a fornicatione. figuravit de lu-
 to vixit. corpore dicitur. Ecce nunc pro te
 et vixit laborare oportet. et post pau-
 cos dies cum temptatio non cessaret figu-
 ravit de luto filiam dicens. Ecce nunc et
 filiam nutrire oportet. Cuius labore ni-
 mis veraret dicitur corpori proprio. Si hunc
 laborem ferre non vales. noli fornicari.
 quam diligentiam vides deus. ab eo temptatio
 non fugavit. Sextum remedium est elemo-
 syna. **Primo. j. Timotheo. iij.** Pietas ad
 omnia utilis est. **Primo glo. Amb.** Si quis
 misericordiam sequitur si lubricus carnis patiat
 vapulabit quidem. sed non peribit. **Primo**
Thimo. in. iij. dis. xl. vij. dic. Non peribit
 id est. disponet per ralla opera mie ad non
 perennandum. **Septimum remedium est ar-**
tem custodia memoria. cum invocatio-
ne divine gratie ne inimicis mentis cogitatio-
nes luxuriosas inserat. et si inimicis
stati expellamur conata et oratione. sic enim
caput serpentis percutitur. sic enim per se. bea-

tas que tenebit et allidet parvulos suos
 ad petram. **Hic finis coram dicitur.** Princi-
 pium obsta. tarde medicina parat. sic
 ei facillit comit in horum tuo nidificantes
 expellunt si prohibent cum sola ligna. sine
 stipulas copontare inceperint. diffici-
 litus si onna genuerit. sed difficillime cum
 ope pullos habuerit. sic etiam facilliter
 cogitationi resistit quod. difficillime dilectio
 sed difficillime sensui seu operi. **Opti-**
mu est gratia stabilire cor. Heb. xij.
Quo ad tertium principale non dicitur. qd
multi luxuriosi sunt qui dicunt se non pos-
**se continere. quod non est verum si ad pre-
 fata me-**
dia tederent. probat tripliciter. Primo ad
toritatis scripturam. Nam Gen. iij. ad
Chayn deo dixit. Sed te erit appetit
tuus et tu diabolo illi. Item Eccl. xv.
deus dicit hoi. Apposui tibi ignem et
aquam. ad quod volueris pone manum. aut
hominem vltaz mors bonum et malum. quod
placuerit dabit illi. Et aplos. j. Cor. x.
Fidelis deo qui non permittit vos tempta-
ri supra id quod potestis. Et Christus
Matth. xj. Jugum meum suave est. et
onus meum leve. Et quomodo leve
si importabile. Et j. Job. v. Nec est cha-
ritas dei ut mandata eius custodiamus.
et mandata eius grauis non sunt. Et He-
rony. Maledictus qui dicit deum precepit
se impossibile. Et Augustinus. Nemo
peccat in eo quod vitare non potest. quod finis
eundem peccatum est ad deo voluntarium. qd
si non esset voluntarium non esset peccatum. Et
ne dum ista theologum. sed etiam tradunt pbi.
Primo ut dicit pbs. iij. Etb. sumus omni
mentis operationum a principio usque in fine
Et seneca. Omne excusaribus. nemo
peccat inuitus. Secundo idem ostendit expe-
riencia humanorum actuum. nam ad actu lu-
xurie facti cessare verecundia. de visio-
ne paucorum hominum. cur ergo non ante
imaginata a temptato visio dei et omnium
angelorum et sanctorum. Ideo Bonifacius
in. v. de pldia. pbs. Magna nobis est

